GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ד, 2024
מספר השאלון: 8281
קובץ: תשובות סופיות

ספרות עברית וכללית

שאלון 8281 (70%)

הערה

שימו לב: בשאלון זה, בפרק הראשון (סיפור קצר ושירה), שאלות 5–12 (קבוצה ראשונה) הודפסו כשאלות על תוכנית הלימודים הישנה בשירה, שהוחלפה בתוכנית חדשה החל ממועד חורף תשפ"ד (2024). שאלה 8 (השיר "לבדי" מאת ח"נ ביאליק) עוסקת בשיר שנלמד גם היום, ולכן היא פתורה במלואה. שאלות 5–7 ו־9–12 מוצגות כפי שהודפסו בשאלון, ללא פתרון, משום שהן אינן נבחנות עוד. כל שאר השאלות – הסיפור הקצר, השירה בקבוצה השנייה (תוכנית הלימודים החדשה), השיר שלא נלמד, הדרמה והרומאן והנובלה – מתאימות לתוכנית הלימודים של היום, והן פתורות במלואן.

הוראות לנבחן

מדינת ישראל
משרד החינוך
סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ד, 2024
מספר השאלון: 8281

שימו לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

ספרות עברית וכללית

הוראות

א. משך הבחינה: שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון: סיפור קצר ושירה

פרק שני: דרמה

פרק שלישי: רומאן ונובלה

יש לענות על שלוש שאלות מן הפרק הראשון (חובה) – 66 נקודות

ועל שאלה אחת או מן הפרק השני או מן הפרק השלישי – 34 נקודות

סך הכול – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות.

ד. הוראות מיוחדות:

(1) יש לרשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרתם לענות עליה.

(2) שימו לב לכתב, לכתיב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

(3) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

(4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.

לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.

כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון – סיפור קצר ושירה (חובה) – סיפור קצר

שאלה 1

- "יגון" (אנטון צ'כוב): הרעיון המרכזי – בדידותו של האדם בתוך ההמון ואדישות הסובבים לכאבו.
- דרך ראשונה – דיאלוגים: יונה, עגלון שבנו מת השבוע, מנסה לספר על מות הבן לכל נוסע; הקצין שואל במה מת ומיד דוחק בו לנסוע, הצעירים לועגים לו, והגיבן עונה שכולנו נמות. הדיאלוגים נקטעים שוב ושוב – אין שיחה אמיתית.
- דרך שנייה – אנלוגיה: יונה והסוסה הקטנה מתוארים באופן דומה (לבנים משלג, דוממים, שקועים במחשבות); בסוף יונה מספר את הכול לסוסה. רק בעל חיים "מקשיב" לו.
- יחד: הדיאלוגים הכושלים מראים את האדישות, וההקבלה לסוסה מעמיקה את הבדידות ואת הצורך האנושי להישמע.

שאלה 2

- "האדרת" (ניקולאי גוגול): אקקי אקקייביץ', פקיד מעתיק עני ושקט בפטרבורג, שהעתקת מסמכים היא כל עולמו.
- המציאות החדשה: האדרת הישנה נקרעה, החייט פטרוביץ' קובע שאי אפשר לתקנה, ואקקי חוסך חודשים רבים (מוותר על תה בערבים ועל נר, הולך בזהירות כדי לא לשחוק את הסוליות) עד שנתפרת לו אדרת חדשה.
- מה חדש לו: לראשונה הוא נראה – הפקידים מברכים אותו, נערכת מסיבה לכבודו, ויש לו מטרה בחיים.
- התמודדות: בתחילה הוא מתמלא חיות; אחרי שהאדרת נשדדת בכיכר ריקה הוא מנסה לפעול – פונה למשטרה ול"אישיות החשובה" – אבל נזוף, חולה ומת. הוא אינו מצליח להתמודד עם המציאות שבה איבד את מה שנתן לחייו משמעות.

שאלה 3

- "הזבוב" (קתרין מנספילד).
- מוטיב הזבוב: זבוב נופל לקסת הדיו של הבוס; הבוס מציל אותו, ושוב ושוב מטפטף עליו דיו ובוחן אם יתאושש, עד שהזבוב מת. הזבוב מייצג את המאבק לחיות מול כוח עליון שמשחק בחיים – כמו הבן שנהרג במלחמה, וכמו הבוס עצמו מול הגורל.
- מוטיב הזמן והשכחה: וודיפילד הזקן שוכח מה רצה לומר; "שש שנים" עברו מאז מות הבן; הבוס מצפה לבכות ואינו מצליח; בסוף הוא אינו זוכר במה חשב.
- תרומה: יחד המוטיבים בונים את המשמעות – הזמן שוחק גם את האבל העמוק, והאדם חסר אונים, ובה בעת אכזרי לחלשים ממנו.

שאלה 4

- תפקידים בחייו של נתן: (1) מפלט ומקור משמעות – הוא פקיד מס בחדר צר בלי חלון, ומול הקיר הוא הופך את אצבעו לסוס ים, לרקדנית, למטוס קרב; "אם לא הקיר הזה, איפה הייתי..."; (2) דרך להשתייך למשפחה – הוא אינו קרוב דם (דוד מנחם פגש אותו אחרי המלחמה בפולין והוא הצטרף אליהם), והמופעים בסיומי שמחות נותנים לו מקום; (3) דרך ביטוי ועדות – אחרי הפרישה הצלליות הופכות לרגעים לאומיים שאיש אינו רוצה, ולבסוף, בערב שאליו הוזמן מבית החולים, הוא חושף בהן את סודות המשפחה; (4) גשר לדור הבא – בסוף הוא מלמד את המספר.
- תרומה למשמעות: הצל מגלה את מה שהאור והחזות מסתירים; המשפחה משתיקה את האמן, אבל בסדר הפסח המספר רואה בצללים של קרוביו את מה שהוסתר. האמנות היא אמת, נחמה ומורשת.

פרק ראשון – סיפור קצר ושירה (חובה) – שירה – קבוצה ראשונה – תוכנית הלימודים הישנה בשירה

שאלה 8

- בבית 1 השכינה היא ציפור־אם והדובר "גּוֹזָל רַךְ ... תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה": יחסים של חסות ותלות. "כֻּלָּם" עפו – "נָשָׂא הָרוּחַ" – והגוזל "נִשְׁתַּכַּחְתִּי", נשאר בקן.
- בית 2: ציפור־האם פצועה – "כְּנַף יְמִינָהּ הַשְּׁבוּרָה עַל־רֹאשִׁי הִרְעִידָה". היא עדיין מגוננת, אבל חלשה; "חָרֹד חָרְדָה עָלַי, / עַל־בְּנָהּ, עַל־יְחִידָהּ" – קרבה וחרדה הדדית (רמיזה לעקדה, בראשית כ"ב, ב). מנוגד ל"כְּנָשֶׁר ... עַל־גּוֹזָלָיו יְרַחֵף" (דברים ל"ב, יא).
- בית 3: הגוזל נשאר עם האם המגורשת – "וָאֶהִי / עִמָּהּ יַחַד בַּצָּרָה": שותפות בגורל.
- בית 4: הגוזל גדל – "וּכְשֶׁצַּר־לִי הַמָּקוֹם מִתַּחַת לִכְנָפָהּ", והוא כמה "לַחֲלוֹן, לָאוֹר". התפקידים מתהפכים: "כָּבְשָׁה רֹאשָׁהּ בְּכַתֵּפִי" – עכשיו היא נשענת עליו.
- בית 5: "שָׂכָה בִּכְנָפָהּ הַשְּׁבוּרָה בַּעֲדִי" – גוננה אחרונה; "כֻּלָּם פָּרְחוּ לָהֶם, / וָאִוָּתֵר לְבַדִּי" – היא, לא הוא, חוששת להישאר לבד.
- התרומה: המטפורה מראה את ההתפתחות – מחסות לתלות הדדית ולהיפוך תפקידים – ואת הכפילות: הכנף מגוננת וגם מצרה.

פרק ראשון – סיפור קצר ושירה (חובה) – שירה – קבוצה שנייה – תוכנית הלימודים החדשה בשירה

שאלה 13

- מצבו הנפשי של הדובר: ייאוש, בדידות ותחושת ריקנות – הוא מרגיש שהחמיץ את הנעורים ואת האהבה ושאין לו דבר ("עַתָּה אֵין לִי כְּלוּם בָּעוֹלָם – / אֵין לִי דָּבָר"); הוא מבקש מחסה אצל דמות נשית.
- השאלות הרטוריות: "הֵיכָן נְעוּרַי?" (בית 2), "מַה־זֹּאת אַהֲבָה?" (בית 3) – שומעים שיש בעולם נעורים ואהבה, אבל הוא לא חווה אותם; השאלות מבטאות החמצה וזרות לחיים.
- המבנה המעגלי: הבית הראשון חוזר בסיום – הבקשה "הַכְנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֵךְ" לא נענתה, הדובר תקוע במקומו, ואין לו מוצא אלא לחזור על התחינה.
- מטפורה: "קַן־תְּפִלּוֹתַי הַנִּדָּחוֹת" – התפילות כציפורים בלי קן, שאיש לא קיבל; או "הַכּוֹכָבִים רְמוּ אוֹתִי" – החלומות הגדולים התבררו כשקר.

שאלה 14

- נקודת המבט של החברה: "בְּעֵינֵיכֶם הִיא פְּרוּצָה" – הבריות רואות בנערה היושבת לחלון ושורקת שערה התנהגות פרוצה, ו"הוֹלְכוֹת הֵן רָכִיל".
- נקודת המבט של הדובר: "וּבְעֵינַי הִיא בָּרָה" – בעיניו היא טהורה; "אַךְ רָחֵלָה לִי הִיא / וְאָנֹכִי לְרָחֵל" – אהבה הדדית (הד ל"דודי לי ואני לו").
- רחלה גם בעיני הדובר כנשמתו: "וְרָחֵלָה אֵין עִמִּי – / אֵין עִמִּי הַנְּשָׁמָה"; בלעדיה הוא ימות ("וּמַתִּי בְמָקוֹמִי").
- הפזמון "מַר לִי מַר" מבטא את הכאב שבין שתי נקודות המבט. המשמעות: האהבה רואה את הטוהר שהחברה השיפוטית אינה רואה.

שאלה 15

- פירוש: "לְדַק" – לרגע קט; הדרכים בעולם הגדול נפגשות לרגע קצר ונפרדות לתמיד. הניגוד בין "לְדַק" ל"לָעַד" מבטא את קוצר רגע החיבור מול נצחיות הפרידה.
- הרגשות: געגועים לאהוב הרחוק ("רְחוֹקִי שֶׁלִּי"), ספק אם הקשר עוד קיים ("הֲתִשְׁמַע קוֹלִי"), ייאוש מן האפשרות למצוא שוב ("לֹא יוּכַל לִמְצֹא אֶת אֲשֶׁר אָבַד").
- מול הייאוש – נאמנות וציפייה עד המוות: "אֲחַכֶּה לְךָ עַד יִכְבּוּ חַיַּי, / כְּחַכּוֹת רָחֵל לְדוֹדָהּ" (רמז לרחל המקראית, שחיכתה שנים עד שנישאה ליעקב).
- השורה מבטאת את כל השיר: חיבור רגעי, פרידה נצחית, וכמיהה שאינה נגמרת.

שאלה 16

- הבדידות מתוארת כשלווה ולא ככאב: "שַׁלְוַת־בְּדִידוּת גְּדוֹלָה עַל מֶרְחַב הַנָּהָר"; הימים "לְבָנִים", ארוכים ושקטים, והחלונות פתוחים "אֶל תְּכֵלֶת־דְּמָמָה".
- הלב "הִתְרַגֵּל אֶל עַצְמוֹ" ומונה "בְּמִתְינוּת" את דפיקותיו – אדם שנשען על עצמו בלבד.
- הדימוי לתינוק שמזמר לעצמו שיר ערש "עֵת הָאֵם הַלֵּאָה נִרְדְּמָה" – הדוברת מנחמת את עצמה, כי אין מי שינחם אותה; יש בכך עצב.
- "קַל לָשֵׂאת שְׁתִיקָתְכֶם, יָמִים לְבָנִים וְרֵיקִים!" – השלמה, אבל גם ריקנות; העיניים "חָדְלוּ" לזרז את השעון – אין עוד למי לחכות.
- הגשרים "בֵּין אֶתְמוֹל וּמָחָר" – רצף שקט של זמן; הבדידות כמצב של השלמה ובשלות.

שאלה 17

- אהבה, רוך והתפעלות: הילדים "מְסוֹבְבִים אֶת כַּדּוּר הָאֲדָמָה" ברגליהם הקטנות; הם רוצים להיות "לוּלְיָנִים וְקוֹסְמִים"; מציירים לעצמם "שָׁמַיִם יָפִים".
- הכרת תודה ותלות: "מוֹדִים לָנוּ עֶרֶב עֶרֶב שֶׁהֵבֵאנוּ אוֹתָם לָעוֹלָם"; הם נתלים על "עֹרֶף קָשֶׁה" של ההורים – ההורים נושאים אותם.
- געגועים: "גַּעְגּוּעֵי / הוֹרֵיהֶם הֵם צַעֲצוּעֵיהֶם" – אהבת ההורים היא משחק בידי הילדים.
- סליחה והבנה: האב "סוֹלֵחַ אָז לְהוֹרַי שֶׁעָשׂוּ אוֹתִי" – רק כהורה הוא מבין את הוריו.
- ענווה וחוסר אונים: "אֱנִי לֹא אֱלֹהִים", שבע פעמים כמו בתפילת הנעילה – ההורה אינו יכול להבטיח את גורל ילדיו.

שאלה 18

- עד השורות האחרונות הדוברת, כחלק מ"אָנוּ הַשַּׂחְיָנִים הָאֲמִתִּיִּים", מתארת את הזקנות בבוז: גופן מתפרק ("אֲבָרֶיהָן שֶׁהִתְמַזְּגוּ כְּבָר זֶה בָּזֶה"), הן "כְּטוֹבְעוֹת"; "וְאֵין בָּנוּ חֶמְלָה לְמִתְחַזִּים", ו"מְסַלְּקִים אוֹתָן ... שֶׁהוּא בְּשׁוּם אֹפֶן לֹא כָּאן בֵּינֵינוּ".
- השורות המסיימות: "בְּלִי כָּל עִנְיָן לַחֲזוֹת דַּוְקָא עַכְשָׁו / בַּתַּכְלִית אֵלֶיהָ אָנוּ חוֹתְרִים" – השחיינים הצעירים מבינים שהזקנות הן ה"תכלית" שאליה הם עצמם חותרים: עתידם, הזקנה והמוות.
- השינוי: מבוז והרחקה להכרה והזדהות; הבוז מתגלה כהגנה מפני מראה העתיד; יש בכך אירוניה עצמית.
- "חוֹתְרִים" – גם שחייה וגם שאיפה; "תַּכְלִית" – גם מטרה וגם סוף.

שאלה 19

- תגובת האם למתנת האב: הסיכה מכסף של "בצלאל", בצורת שני הרים תאומים – "הִיא הִנִּיחָה אוֹתָם בֵּין שָׂדֶיהָ, עַל הַשִּׂמְלָה הַכְּחֻלָּה": קבלה רכה, אינטימית ומלאת חן, בלי מילים.
- תגובת האם למתנות הבת (ממחטה, מפית, מטלית ו"מַשֶּׁהוּ שֶׁדּוֹמֶה לְאַרְנָק", שנתפרו בסתר משמיכת הבובה): ביקורת מבטלת – "יוֹתֵר טוֹב הָיָה לַעֲשׂוֹת דָּבָר אֶחָד גָּדוֹל".
- ההשפעה: הבת "הֻמּוּמָה" יותר מחמישים שנה, "לֹא הָיָה לִי מַה לַּעֲנוֹת"; המשפט חוזר ונחרט, "הֵבַנְתִּי יוֹתֵר וְיוֹתֵר" – פצע לכל החיים.
- בסיום היא מוצאת תשובה: "אִמָּא, זֶה מַה שֶּׁעָשִׂיתִי. זֶה מַה שֶּׁיָּכֹלְתִּי." – השלמה וקבלה עצמית; השורה האחרונה חוזרת על רשימת הפריטים בגאווה שקטה.

שאלה 20

- החזרה "אֵינֶנִּי יָכוֹל" (שלוש פעמים, בפתיחת בית 1, באמצעו ובפתיחת בית 3) – הודאה חוזרת של האב בחוסר יכולתו "לְהָבִיא לְךָ ... תּוֹעֶלֶת" ו"לַעֲזֹר לְךָ".
- הבן הולך בעקבות האב "אֶל אוֹתָם חֲדָרִים חַסְרֵי חַלּוֹנוֹת" – האב רואה את בנו חוזר על דרכו ועל טעויותיו ואינו יכול לעצור אותו; הבן כבר מכיר קנאה ו"לֵילוֹת בְּלִי הֲטָבָה".
- הקריאה "כַּמָּה אָזְלַת יָד יֵשׁ בָּאַהֲבָה!" – האהבה עצמה אינה נותנת כוח.
- הניגוד לעבר (בית 2): כשהבן היה קטן הם שמחו, והבן הביא לאב "אֵיזֶה עָבָר" ללמוד יחד; עכשיו "הַחַיִּים סוֹבְבִים" ו"עָלֶיךָ לָחוּשׁ בְּעַצְמְךָ אֶת הֶחָסֵר".
- הסיום: "בַּיּוֹם הַמִּתְקַצֵּר / שְׁנֵי צְלָלֵינוּ נוֹפְלִים זֶה עַל זֶה, שָׁוִים" – האב מזדקן והבן משתווה לו; ההשלמה מחליפה את הכוח.

שאלה 21

- "שִׁמְךָ נָגְדִּי — וְאֵיךְ אֵלֵךְ לְבַדִּי?": שם האל תמיד לנגד עיניו (הד ל"שויתי ה' לנגדי תמיד", תהלים ט"ז), ולכן אינו יכול להיות לבד – תחושת נוכחות מתמדת.
- "וְהוּא דוֹדִי — וְאֵיךְ אֵשֵׁב יְחִידִי?": האל הוא האהוב ("דודי", כבשיר השירים) – יחס של אהבה אינטימית.
- "וְהוּא נֵרִי — וְאֵיךְ יִדְעַךְ מְאוֹרִי?": האל הוא נרו ואורו (הד ל"כי אתה נירי ה'", שמואל ב כ"ב) – מקור חיים ותקווה.
- (אפשר גם) "וְאֵיךְ אֶצְעַן? — וְהוּא מִשְׁעָן בְּיָדִי!": איך אנדוד או אמוט – האל הוא משענת ויציבות.
- התרומה: התשובה לכל שאלה ברורה ("אי אפשר"), ולכן השאלות מבטאות ביטחון גמור, תלות ואהבה; המבנה החוזר (קביעה על האל ← שאלה) בונה את היחס כאהבה שלמה ובטוחה.

שאלה 22

- עמדת הדובר: יראה, הכנעה והערצה כלפי האל – "שְׂחִי לְאֵל ... וְרוּצִי לַעֲבֹד אוֹתוֹ בְּאֵימָה"; ועם זה הכרה בערך הנשמה, הדומה לאל.
- דרך עיצוב ראשונה – פנייה אל הנשמה (נמען): הדובר פונה אל נפשו, "יְחִידָה הַחֲכָמָה", בלשון ציווי ("שְׂחִי", "רוּצִי", "פְּנִי", "דְּעִי", "קַדְּמִי") – עמדת היראה מוצגת כחובה שהוא מטיל על עצמו.
- דרך עיצוב שנייה – אנלוגיה בין הנשמה לאל: "מְשׁוּלָה אַתְּ בְּחַיּוּתֵךְ לְאֵל חַי, / אֲשֶׁר נֶעְלָם כְּמוֹ אַתְּ נַעֲלָמָה"; טהורה כמו יוצרה; האל נושא שחקים כמו שהנשמה נושאת גוף. האנלוגיה מסבירה למה הנשמה צריכה לשוב אל מקורה ולהלל אותו.
- (אפשר גם: שיבוץ – "ועבדו את ה' ביראה", "כל הנשמה תהלל יה".)

שאלה 23

- קרבה: הדובר כמה לאישה ומדמיין איחוד – "עוֹד מְעַט וְאָבֹא אֵלַיִךְ", "וּמִצְחֵךְ ... יִקְרַב אֶל שְׂפָתַי"; נפשו "שׂוֹכֶנֶת ... בֵּין כְּתֹלֵי בֵּיתֵךְ".
- ריחוק: היא "אוֹהֶבֶת לִהְיוֹת עֲצוּבָה וְשׂוֹתֶקֶת"; הוא מביט בה "בְּשֶׁקֶט, / אֵין קוֹל וּדְבָרִים"; "אֲנִי בְּגוּפִי נִפְרָד מִמֵּךְ"; היחס עדיין דמיוני ועתידי.
- אמצעי 1 – דימוי: "כְּחָרוּז אֶל שִׁיר" – המצח יקרב אל השפתיים כמו חרוז המשלים שיר; הקרבה מתוארת כהתאמה שירית, אבל גם כמשהו של מילים בלבד.
- אמצעי 2 – ניגוד/פרדוקס: הנפש שבויה בביתה של האישה בעוד הגוף נפרד ממנה – קרבה רוחנית וריחוק גופני באותה שעה.
- (אפשר גם: הסוגריים "(אֵינֶנִּי זוֹכֵר אִם כָּתַבְתִּי כָּךְ בְּשִׁיר)" – ריחוק אירוני מן המחמאה; המבנה המעגלי.)

שאלה 24

- הדובר הוא מטבע ("זָהוּב") והנמענת בודקת אותו בכל החושים, כמו "חַלְפָנִית" – מערכת יחסים של בחינה וחשדנות.
- מישוש: "אוֹסֶפֶת אוֹתִי ... וּמְשַׁפְשֶׁפֶת אוֹתִי בֵּין אֲגוּדָל וְאֶצְבַּע" – הוא מנסה "לְהַבְרִיק".
- ראייה: "בּוֹחֶנֶת אֶת עֶרְכִּי הַנָּקוּב, / מִתְבּוֹנֶנֶת בַּפְּרָצוּף" – הוא "מִתְגַּדֵּל, כְּמַעַט קֵיסָר".
- שמיעה: "מַרְכִּינָה אֵלַי אָזֶן דּוֹאֶגֶת, / מַקְשִׁיבָה" – הוא משמיע "צִלְצוּלִי הַזָּךְ בְּיוֹתֵר".
- טעם/נשיכה: "אַתְּ נוֹשֶׁכֶת אוֹתִי" – הבדיקה הקשה ביותר, מגע פיזי קרוב וגם תוקפני.
- הסיום: הוא "נֶתֶךְ הָגוֹן", ועכשיו היא יכולה "לְבַזְבֵּז אוֹתִי" – אהבה כעסקה; החושים מסלימים בין קרבה לחשדנות.

שאלה 25

- היופי מואנש כישות עצמאית ומתנשאת: "קַיָּם תָּמִיד לְעַצְמוֹ", "לֹא נוֹתַן אֶת זֶה לְאַף אֶחָד, בְּקֹשִׁי לְעַצְמוֹ" – אי אפשר לאחוז בו.
- אין לו גבולות של מין, זמן ומקום ("לַיֹּפִי אֵין מִין וְלֹא מוֹעֵד וְלֹא מֶרְחָב וְלֹא גְּבוּלוֹת") – לכן אי אפשר למקם אותו ולתפוס אותו.
- גם כשאדם "נִתְלֶה" ביופי, היופי "מְנַתֵּק" ממנו, ומגיע אליו "אוּלַי" רק כשהוא יוצא מעצמו – גולה ומהגר, תמיד בתנועה.
- בני האדם מבקשים אותו במקומות מעבר ומתחת: "בַּדְּרָכִים, בְּתַחֲנוֹת רַכֶּבֶת, בְּנִמְלֵי תְּעוּפָה, / בִּבְחִינוֹת בַּגְּרוּת, בַּתּוֹר לָרוֹפֵא", אבל הזמן הוא "צוּרָה / רֵיקָה שֶׁל יֹפִי", והיופי "בָּז לַזְּמַן" ונפגם "אֲנוּשׁוֹת".
- המבנה – משפטים ארוכים הגולשים משורה לשורה – מחקה את החמקנות.

שאלה 26

- הכותרת "אֱמָנוּת" ופתיחת השיר "זֶה הָיָה הַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁל הַבְּרִיאָה" – מעשה האמנות ממשיך את ששת ימי הבריאה ואת השבת; היצירה היא בריאה נוספת.
- השמיים כבד ציור: "מְשִׁיחוֹת מִכְחוֹל בּוֹעֲרוֹת נִמְשְׁכוּ / לְרוֹחַב הָאָפֹר־כְּחַלְחַל שֶׁל הַשָּׁמַיִם" – השקיעה (או הזריחה) מתוארת כמעשה ציור.
- "אֱמַן הַיֵּשׁ" טובל "אֶת מִכְחוֹלוֹ בְּאוֹר" – כמו "יהי אור" בבריאה; ה"אמן" יכול להיות האל או האמן האנושי, והשיר מטשטש ביניהם.
- "סְתָו שָׂלֵו צַיָּר" בצמרות העצים – הטבע נברא כציור.
- הסיום: "הָעוֹלָם ... עָלָה לְאִטּוֹ ... בְּעֵינַי" – העולם נברא בעיני המתבונן, כלומר בתודעת האמן.
- ניגוד: המטוס "אָדִישׁ" חולף – מי שאינו מתבונן אינו שותף לבריאה.

שאלה 27

- פנייה ישירה ותוקפנית אל "אַתֶּם" – החברה שדיכאה אותה: "אַתֶּם יְכוֹלִים לְשַׁכְתֵּב אֶת הַהִיסְטוֹרְיָה שֶׁלִּי / עִם הַשִּׁקָּרִים הַמְּעֻוָּתִים הָאֵלֶּה" – ותשובתה: "בְּכָל זֹאת אֲעֻלֶּה".
- שאלות רטוריות מתגרות: "הַאִם הַחֲצָפָה שֶׁלִּי מַרְגִּיזָה אֶתְכֶם?", "הַאִם רְצִיתֶם לִרְאוֹת אוֹתִי נִשְׁבֶּרֶת?" – היא חושפת את רצון החברה לראותה מושפלת ומסרבת לו.
- דימויי עושר וגאווה: הולכת "כְּאִלּוּ בְּאֵרוֹת נֵפְט / נִשְׁאָבִים אֲצִלִּי בַּסָּלוֹן", צוחקת כאילו "כּוֹרִים / זָהָב", רוקדת כאילו יש לה יהלומים.
- דימויי טבע: כירחים, כשמשות, כגאות – העלייה בלתי נמנעת; "כְּאָבָק", "כַּאֲוִיר".
- הסיום: מתוך "הַבְּקָתוֹת שֶׁל הַהִיסְטוֹרְיָה הָעֲלוּבָה" – "אֲנִי הַחֲלוֹם שֶׁל הָעֶבֶד", והחזרה "אֲנִי עוֹלָה" שלוש פעמים – ההתרסה הופכת לניצחון קולקטיבי.

שאלה 28

- תיאורי הטבע מזוהים עם עולמה הפנימי של הדוברת: "הַפֶּלֶג שֶׁזָּרַם בִּי", "הָעֲנָנִים שֶׁהָיוּ מַחְשְׁבוֹתַי הָאֲרֻכּוֹת" – הטבע הוא היא.
- הטבע נושא את הסבל ואת השרידות: "צְמִיחָתָן הַמַּכְאִיבָה שֶׁל צַפְצָפוֹת הַגָּן שֶׁיַּחַד עִמִּי / עָבְרוּ אֶת הָעוֹנוֹת הַיְבֵשׁוֹת" – הצפצפות שותפות לקשייה.
- הטבע כהתחדשות: האדמה טומנת "בְּבִטְנָהּ הַבּוֹעֶרֶת / זְרָעִים יְרֻקִּים" – תקווה וחיים חדשים אחרי היובש.
- בבית השני הטבע הוא חלק מגופה: שערה "הֶמְשֵׁךְ הָרֵיחוֹת הַתַּת־קַרְקָעִיִּים", והיא באה "עִם הַשִּׁיחִים שֶׁקָּטַפְתִּי" – היא חוזרת מלאה טבע אל "הַסַּף הַמָּלֵא אַהֲבָה".
- המשמעות: שיבה, פיוס והתחדשות – "שׁוּב אֲבָרֵךְ ... לְשָׁלוֹם".

פרק ראשון – סיפור קצר ושירה (חובה) – שירה – שיר שלא נלמד

שאלה 29

- בית 1 – האנשה: הבית "פּוֹשֵׁט רָהִיטָיו", "מְנַעֵר קִירוֹתָיו", "מְתָעַרְטֵל", "מְרוֹקֵן אֶת עַצְמוֹ" – פעולות של אדם שמשיל מעליו את רכושו, הרגליו ותפקידיו (משבר, זקנה, פרידה).
- בית 2 – "וַעֲדַיִן — / לֹא יִפְשֹׁט הַבַּיִת אֶת כָּל זִכְרוֹנוֹתָיו": רשימת הפעלים (צחקו, עישנו, ישנו, בכו, חלו, חלמו, אהבו, נעלמו, הוחלפו...) – כל מי שחי בבית נשאר בו כזיכרון; כמו אדם שנושא בתוכו את כל האנשים שעברו בחייו.
- בית 3 – חזרה על השורה בבית בפני עצמו: הדגשה שהזיכרונות אינם ניתנים להסרה.
- בית 4 – פנייה לקורא: "וְהַחֲלִיפוּ אֶת הַמִּלָּה בַּיִת בַּמִּלָּה אָדָם" – הזהות נאמרת במפורש; בקריאה החוזרת השיר הוא על אדם.
- המסקנה: האדם הוא בית – אפשר להתרוקן מכל דבר, אבל לא מן הזיכרונות.

פרק שני – דרמה

שאלה 30

- "המלך ליר" (שקספיר).
- ליר אינו רשע: הוא מלך זקן שרוצה להעביר את השלטון ולנוח, ואוהב את בתו הצעירה קורדליה יותר מכולן.
- שיפוט מוטעה: הוא מחלק את הממלכה לפי "מבחן אהבה" ומאמין לחנופה של גונריל ורגן, ואילו את תשובתה הכנה של קורדליה (שאין לה מה לומר מעבר לחובתה) הוא מפרש כחוסר אהבה; הוא מגרש גם את קנט, שמנסה להזהיר אותו.
- חולשה באופיו: גאווה, צורך בכבוד ובחנופה, פזיזות וכעס.
- האסון לעצמו: בנותיו הבכורות משפילות אותו, מצמצמות את פמלייתו, והוא יוצא אל הסערה ומאבד את שפיותו.
- האסון לסביבה: הממלכה מתפצלת; קורדליה, שחוזרת להצילו, נלכדת ומוצאת להורג, וליר מת לצד גופתה; גם קנט וגלוסטר נפגעים.

שאלה 31

א.

- המקהלה קובעת: מי שמכבד את חוקי הארץ ונשבע בשם האלים לשמור על הצדק – זוכה למקום נעלה במדינה; מי שבעזות מצחו מתרועע עם הרע – אין לו מקום "בְּתוֹכֵנוּ".
- בעלילה הדברים מתקיימים באופן אירוני על שני הצדדים: אנטיגונה מפרה את "חֻקֵּי הָאָרֶץ" (צו קריאון שלא לקבור את פולינייקס) אך שומרת על צדק האלים (קבורת המתים); קריאון שומר על חוק המדינה אך פוגע בצדק האלים.
- אנטיגונה מאבדת את מקומה במדינה: היא נשלחת למערה – לא בין החיים ולא בין המתים – ותולה את עצמה.
- קריאון, שבעזות מצח (היבריס) מתעלם מאזהרות היימון וטרסיאס, מאבד את בנו ואת אשתו ונשאר שבור ובודד – בלי "מקום".

ב.

- התפקיד על פי הקטע: הכללה ופרשנות מוסרית – המקהלה מעלה את האירועים לשאלה כללית על "האדם באשר הוא", ומבטאת את ערכי העיר; היא מדברת בשם "תוכנו" – זקני תבי, קול האזרחים.
- תפקיד נוסף: בן שיח ויועצת – אחרי נבואת טרסיאס, ראש המקהלה מייעץ לקריאון לשחרר את אנטיגונה ולקבור את פולינייקס, וקריאון נשמע לו (מאוחר מדי).
- (אפשר גם: קינה והשתתפות ברגש – המקהלה מלווה את אנטיגונה בדרכה אל המערה בדברי צער ותוכחה; או חלוקת המחזה לאפיזודות.)

שאלה 32

א.

- "זֶה שֶׁפִּתַּר אֶת הַחִידָה הַנּוֹרָאָה" – אדיפוס פתר את חידת הספינקס, הציל את תבי ונעשה מלכה, ונשא את יוקסטה.
- "אָדָם חָזָק, / נַעֲרָץ עַל אֱזְרָחֵי הָעִיר" – בתחילת המחזה התושבים פונים אליו כמושיע בזמן המגפה.
- "לְאֵיזֶה גַּל שֶׁל אֲסוֹנוֹת הִגִּיעַ!" – בחקירת רצח לאיוס מתגלה שהוא עצמו הרוצח, ושלאיוס ויוקסטה הם הוריו; יוקסטה תולה את עצמה, אדיפוס מעוור את עצמו ומבקש לגלות.
- "אֵין לְכַנּוֹת אָדָם / בַּתֹּאַר מְאֻשָּׁר, כָּל עוֹד הוּא חַי" – גורלו של אדיפוס, מן השיא אל השפל, מוכיח את הכלל.

ב.

- התפקיד על פי הקטע: סיכום והפקת לקח – המקהלה פונה אל "בְּנֵי תֶּבַי" (ובעקיפין אל הצופים) ומנסחת מוסר השכל כללי: אין לקרוא לאדם מאושר לפני מותו.
- תפקיד נוסף: קול האזרחים ובן שיח לגיבורים – למשל, המקהלה ויוקסטה מפצירות באדיפוס לא להעניש את קריאון, והוא נעתר; או בשיר הכניסה המקהלה מתפללת לאלים להצלה מן המגפה.

שאלה 33

- "מקבת" (שקספיר).
- הסיבוך בעלילה: אחרי נבואת המכשפות ובדחיפת ליידי מקבת, מקבת רוצח את המלך דנקן ונעשה מלך; כדי לשמור על הכתר הוא רוצח את בנקו (פליאנס נמלט) ואת אשתו וילדיו של מקדאף; הממלכה נקלעת לעריצות ולמרד.
- הסיבוך בנפש: מאבק בין שאפתנות לבין מצפון ופחד – לפני הרצח הוא מהסס ורואה פגיון מרחף; אחריו הוא אינו יכול לישון, רואה את רוח בנקו במשתה, וחי בחרדה.
- האם נפתרים? הסיבוך בעלילה נפתר: יער בירנאם "בא" לדנסינן, מקדאף (שלא נולד כרגיל מאישה) הורג את מקבת, ומלקולם מוכתר – הסדר חוזר.
- הסיבוך בנפש אינו נפתר באמת: הוא מסתיים בקהות ובריקנות (אחרי מות ליידי מקבת – החיים כ"סיפור ... שאין בו פשר"), ורק המוות שם לו קץ.

שאלה 34

- "מותו של סוכן" (ארתור מילר) – וילי לומן הוא "אנטי גיבור".
- אין אידיאליזם או מוסר נשגב: חלומו הוא הצלחה חומרית ולהיות "אהוב על כולם"; הוא משקר לעצמו ולמשפחתו על הצלחתו, בגד באשתו (בוסטון), וחינך את בניו לזלזל בחוקים ובלימודים.
- פסיבי וחסר שליטה על חייו: מפוטר על ידי הווארד, אינו מצליח למכור, חי בזיכרונות ובשיחות עם אחיו בן; מסרב להצעת העבודה של צ'רלי.
- חסר שליטה על חיי הסובבים: ביף, שגילה את בגידתו, נשבר ונודד; הפי משקר כמוהו; לינדה סובלת בשתיקה.
- חולשות אנושיות: גאווה, הכחשה, פחד מכישלון; בסוף הוא מתאבד כדי שביף יקבל את כסף הביטוח – גם המעשה ה"גדול" נשען על אשליה.
- אפשר גם: יש בו ממד טרגי – הנאמנות לחלום והאהבה לביף.

שאלה 35

- "בית בובות" (הנריק איבסן): סיום פתוח.
- נורה מגלה שהלמר, שציפתה שייקח על עצמו את האשמה על הזיוף ("הנס"), מגנה אותה וחושב רק על עצמו; כשקרוגסטאד מחזיר את שטר החוב הלמר "נסלח" לה.
- נורה מחליפה בגדים, מנהלת עם בעלה שיחה רצינית ראשונה, מחזירה את הטבעת ועוזבת את הבית ואת ילדיה; טריקת הדלת.
- פתוח: לא ידוע אם תחזור (היא אומרת שרק "הנס שבנסים" – שינוי של שניהם – יאפשר זאת), מה יהיה עם הילדים ואיך תחיה.
- מפתיע: לאורך המחזה נורה מתנהגת כמו כינויי החיבה של סנאי ושל ציפור שטורבלד נותן לה; אבל יש רמזים (הזיוף שעשתה בעצמה, עבודת ההעתקה בסתר).
- הרושם: עוצמתי ומטלטל – הסיום מעורר מחשבה על חירות האישה ועל נישואים שבנויים על משחק.

פרק שלישי – רומאן ונובלה

שאלה 36

- "של עכברים ואנשים" (ג'ון סטיינבק) – המלצה בסגנון "בוקטוק", מבוססת על פרטים.
- אירועים ודמויות: ג'ורג' ולני, פועלים נודדים בקליפורניה בזמן השפל הגדול; לני – חזק מאוד ותמים, אוהב ללטף דברים רכים; החלום המשותף על חווה משלהם עם ארנבים; בחווה החדשה – קרלי הבן התוקפני ואשתו, קנדי הזקן וכלבו, קרוקס השחור והמבודד, סלים.
- מבנה: נובלה קצרה בשישה פרקים, כמו מחזה; מבנה מעגלי – מתחילה ונגמרת באותו מקום ליד הנהר; רמזים מטרימים (הכלב של קנדי, העכברים והגור).
- נושאים: חברות ונאמנות, בדידות, חלום ושבירתו, חלשים בחברה קשה.
- הסיום: לני הורג בטעות את אשתו של קרלי, וג'ורג' יורה בו בעצמו ליד הנהר, בזמן שהוא מספר לו שוב על החווה – רגע שובר לב.

שאלה 37

- "1984" (ג'ורג' אורוול): וינסטון סמית' וג'וליה.
- תחילת הקשר: וינסטון חושד בג'וליה, נערה מן המחלקה לספרות ופעילה בליגה נגד המין, שהיא מרגלת; במסדרון היא נופלת על זרועה הפגועה ומעבירה לו פתק: "אני אוהבת אותך". אחרי פגישה בכיכר הם נפגשים בכפר, מחוץ לטלמסכים.
- ההשפעה על וינסטון: האהבה מחייה אותו – בריאות, שמחה, תחושה של מרד; הם שוכרים חדר מעל החנות של מר צ'רינגטון ופונים לאובריאן כדי להצטרף ל"אחווה".
- ההשפעה על ג'וליה: המרד שלה אישי ונהנתני; בעקבות וינסטון היא נכנסת למרד פוליטי שאין לה בו עניין.
- הגורל: הקשר מוביל למעצר (צ'רינגטון הוא איש משטרת המחשבות), לעינויים במשרד האהבה; בחדר 101 וינסטון בוגד בג'וליה (מול החולדות), וגם היא בגדה בו. בפגישתם האחרונה הם זרים; וינסטון אוהב את האח הגדול.

שאלה 38

- בהלה ורתיעה מן השליטה הטוטלית: טלמסכים בכל בית, משטרת המחשבות, ההבנה שגם מחשבה ("פשע מחשבה") ענישה; ילדיו של פרסונס מלשינים עליו.
- מן השליטה בזיכרון ובאמת: וינסטון במשרד האמת משכתב עיתונים ישנים; מי שנעלם (כמו סיים) הופך ל"אדם שלא היה" ונמחק מן ההיסטוריה; "שתיים ועוד שתיים הם חמש".
- מן השליטה בלשון וברגש: הדיבור החדש שמצמצם את המחשבה; שתי דקות שנאה – וינסטון עצמו נסחף לשנאה.
- מחיי הנפש של הגיבורים: וינסטון חי בפחד ובבדידות, נרדף בחלומות על אמו ואחותו ובאשמה; ג'וליה מסתתרת מאחורי מסכה.
- השיא: משרד האהבה, העינויים בידי אובריאן, חדר 101 – וינסטון בוגד בג'וליה; בסיום הוא אוהב את האח הגדול – המשטר הורס את הנפש עצמה.

כל הבגרויות בספרות עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/literature